

Erasmus
van
Amsterdam

&

Neel Korteweg

&

SCHRIJVERS

EN

DICTERS

Erasmus
van
Amsterdam
&
Neel Korteweg

&

SCHRIJVERS

EN

DICHTERS

Opgedragen aan mijn vader, Cornelis Korteweg Korstiaanszoon,
4 JULI 1911 – 10 JUNI 1995

PAUL MERTZ • WAAROM DIT BOEK ER IS
EN WAAROM HET ZO HEET • 7

VOORWOORD

•

TEKSTEN

GERRIT KOMRIJ • ZIE DE DWAAS • 11

INLEIDING

HANS TRAPMAN • DE LOF DER ZOTHEID
TIJDENS ERASMUS' LEVEN • 19

HISTORISCHE CONTEXT

KEES FENS • ERASMUS DOOR THOMAS MORE
GEZIEN, EEN SPEL • 29

IMAGINAIR GESPREK TUSSEN ERASMUS EN THOMAS MORE

HARM-JAN VAN DAM • LOF DER ZOTHEID • 35

SELECTIE UIT VERTALING VAN *LOF DER ZOTHEID*

DESIDERIUS ERASMUS • BRIEF AAN SERVAAS,
ZIJN MEEST DIERBARE BROEDER • 45

BRIEF VAN ERASMUS AAN SERVAAS ROGIER

BARBER VAN DE POL • LIEVE ERASMUS • 53

NIEUWE BRIEF AAN ERASMUS

PAULINE DE BOK • BOEKBEELDEN • 65

INTERVIEW MET NEEL KORTEWEG

•

TEKENINGEN

NEEL KORTEWEG • TEKENINGEN,
EEN SELECTIE • 75

GEDICHTEN

TOM VAN DEEL • DICHTER BIJ ERASMUS EN
NEEL KORTEWEG • 167

INLEIDING

DESIDERIUS ERASMUS • — • 171

LEO VROMAN • Zot? • 172

JANA BERANOVÁ • Koperdieven • 173

ANTON KORTEWEG • — • 174

GERRIT KOMRIJ • Erasmus • 175

AD ZUIDERENT • Erasmus loshandje • 176

HANS TRAPMAN • Lof der Zotheid • 177

JAN KUIJPER • Colloquium • 178

TOM VAN DEEL • Over de tong • 179

HESTER KNIBBE • Bijeengeraapt • 180

ROBERT ANKER • Erasmus in Bazel • 181

ANNEKE BRASSINGA • Aquila desiderii • 182

BART CHABOT • Jammer dan • 183

HENK VAN DER WAAL • — • 184

ILSE STARKENBURG • een zomerzotheid • 185

ROZALIE HIRS • Erasmus • 186

CATHARINA BLAAUWENDRAAD • — • 187

HÉLÈNE GELÈNS • Wat men iemand gunt • 188

ANNE VAN AMSTEL • Weer of geen weer • 189

THOMAS MOHLMANN • Tong • 190

ANNE BUDGEN • Alleen de zotheid • 191

•

NEEL KORTEWEG • DANKWOORD • 193

BOOS VOLK
Bazel 2007
sepia-inkt op papier
30 x 30 cm

HANS TRAPMAN

DE LOF DER ZOTHEID TIJDENS ERASMUS' LEVEN

De *Lof der Zotheid* werd gepubliceerd in 1511, nu vijf eeuwen geleden. Twee jaar daarvoor kwam Erasmus op het idee dit boek te schrijven, tijdens een rit te paard. Hij was op weg van Italië, waar hij drie jaar had doorgebracht, naar Engeland, waar goede vrienden hem wachtten, onder wie Thomas More, de latere schrijver van de *Utopia*. De naam 'More' deed Erasmus denken aan het Griekse 'moria', dwaasheid, zotheid. Dwaasheden zag hij overal om zich heen, bij geleerden, vorsten en geestelijken, en waar eigenlijk niet? Zo ging hij spelen met de gedachte daar een satirisch werkje aan te wijden, een 'lof van de zotheid'. Hij zou zijn kritiek gieten in de vorm van een paradoxale lofrede. Daarvan kende hij voorbeelden uit de klassieke oudheid; zo was er een lof van de kaalheid, van de derdedaagse koorts, van de vlieg, etc. Dwazen en zotten vormden bovendien een belangrijk thema in de middeleeuwse maatschappij, die Erasmus ondanks zijn humanistische hang naar de oudheid uitstekend kende. Carnaval, schertspreken, kluchten, hofnarren – de dwaasheid was niet te ontlopen. Eind vijftiende eeuw verscheen het Narrenschip van Sebastiaan Brant. Dit schip vervoerde tientallen soorten dwazen; de een na de ander werd door Brant aan de kaak gesteld. Maar Erasmus koos een andere, originelere vorm. Hij liet de lofrede op de dwaasheid uitspreken door de Dwaasheid zelf, voorgesteld als een vrouw. Als zij iets prees,

kon de lezer begrijpen dat er in werkelijkheid niets te prijzen viel. Dus alles wat Vrouwe Dwaasheid zegt moet eigenlijk worden omgekeerd? Vaak wel, maar niet altijd, want in veel gevallen doet de Dwaasheid wijze uitspraken die Erasmus zo voor zijn rekening kon nemen. In andere geschriften en in zijn brieven deed hij dat dan ook. Het zal duidelijk zijn dat Erasmus' werk door zijn dubbelzinnigheid boeiender is dan het wat simplistische Narrenschip.

Erasmus zette zijn *Lof der Zotheid* op papier in het huis van Thomas More, aan wie hij het boekje ook opdroeg. Het schrijven kostte hem ruim een week en liet hem de pijn van zijn nierstenen even vergeten. De *Lof* werd enthousiast door zijn vrienden ontvangen. Zij lazen hem aanvankelijk in Erasmus' handschrift of in daarnaar gemaakte afschriften. Nadat de *Lof* eenmaal in Parijs gedrukt was (1511) volgden de edities elkaar snel op. Toen Erasmus in 1536 in Bazel overleed waren er in 25 jaar tientallen drukken van de Latijnse tekst verschenen, plus een paar vertalingen. De eerste Nederlandse vertaling verscheen vrij laat, pas in 1560, in het Oost-Friese Emden, de stad die veel protestantse vluchtelingen uit de Nederlanden had opgenomen.

De *Moria*, zoals de *Lof* wel genoemd werd, was evenals de rest van Erasmus' omvangrijke oeuvre – ruim honderd geschriften van uiteenlopende lengte – in het Latijn

HISTORISCHE CONTEXT

PROF. DR. HANS TRAPMAN (1944) is emeritus bijzonder hoogleraar cultuurgeschiedenis aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij was lange tijd betrokken bij de uitgave van Erasmus' Opera Omnia. Hij publiceerde onder meer *Het Land van Erasmus* (1999) en *Wijze Dwaasheid. Vijfhonderd jaar Lof der Zotheid in Nederland* (2011).

en bovendien geen namen noemt. Wie daardoor nog niet overtuigd is, moet maar voor ogen houden ‘dat het een schone zaak is door Dwaasheid verketterd te worden’. Erasmus schreef voor een intellectueel publiek dat geestige satire kon waarderen, maar hij moest tegelijkertijd voortdurend rekening houden met de mogelijke tegenstanders, die voornamelijk te vinden waren aan de be-

houdende theologische faculteiten van universiteiten als Keulen, Parijs en Leuven. Opvallend genoeg hadden alleen theologen en monniken zich over de *Lof* beklaagd; de andere categorieën die in de *Lof* aan de kaak gesteld worden hadden nooit iets laten horen en er zich blijkbaar wel mee geamuseerd. Erasmus beseftte dat zijn tegenstanders gevaarlijk konden worden: een beschuldiging van ketterij kon hij niet gebruiken. Vandaar dat hij zich telkens weer genoodzaakt zag zich te verdedigen. Zoals bleek deed hij dat bij voorbaat in de opdrachtsbrief aan More en

later in de brief aan Dorpius; ook anderen trachtte hij van zijn goede bedoelingen te overtuigen. Het commentaar van Listrius bevatte tevens apologetische passages die door Erasmus geïnspireerd, of wellicht door hem zelf geschreven waren. Ook in de tekst van de *Lof* zelf bracht hij in een latere druk af en toe wijzigingen aan die tonen dat hij rekening hield met kritiek die op hem uitgeoefend was, of zou kunnen worden. Soms gaat het maar om één woord. Wanneer aan het slot het christelijk geloof met dwaasheid wordt vergeleken, maakt hij daar in een latere versie ‘een soort dwaasheid’ van, om vooral niet de indruk te wekken dat hij ketterse neigingen had. Erasmus vond zijn kritiek op hovelingen bij nader inzien ook te ongenueanceerd (of zou hij een stille wenk hebben ontvangen?): in de druk van 1522 en daarna liet hij zijn

bezwaren alleen nog slaan op ‘zeer vele’ hovelingen. Om de vertaling van Harm-Jan van Dam te citeren: ‘Kruiperiger, slaafser, zoetsappiger, onderdaniger mensen vind je bijna nergens...’, waarbij het woordje ‘bijna’ Erasmus’ latere correctie weergeeft. Nuanceringen konden ten slotte ook aangebracht worden in de ‘marginalia’, korte opmerkingen in de marge. Vaak bestond zo’n opmerking maar uit een enkel woord ter aanduiding van het onderwerp dat in de tekst werd behandeld. Marginalia kunnen in veel gevallen weliswaar van de drukker of corrector afkomstig zijn, maar dat zij ingaan tegen de wens van de auteur is onwaarschijnlijk. Zo vinden we naar aanleiding van Moria’s aanval op de oorlogszucht van pausen in de marge de notitie: ‘dit is gezegd over goddeloze, niet over vrome pausen’. Op die manier verdedigt Erasmus zich elders ook, overigens meestal zonder succes. Voor Erasmus’ orthodoxe vijanden bleef zijn boek een lichtzinnig en gevaarlijk product. Vooral theologen van de Sorbonne, die op godgeleerd gebied de toon aangaf, waren erop gebeten. Na Erasmus’ dood plaatsten zij de *Lof* op de lijst van verboden boeken, en de opstellers van gelijksoortige lijsten elders (Rome!) volgden dit voorbeeld. In veel gevallen zijn ‘ketterse’ passages in Erasmus’ werken door de inquisiteurs met zwarte inkt onzichtbaar gemaakt of uit het boek gesneden. Soms ook werd in zijn portret gestreept en gekrast. Hierbij moet bedacht worden dat de katholieke kerk na het optreden van Luther en de daaruit voortgekomen reformatie op het gebied van satire steeds minder kon verdragen. Want de kritische opmerkingen die Erasmus de Dwaasheid in de mond legde of elders lanceerde konden door protestanten uitstekend als wapen gebruikt worden tegen het oude geloof. Dat was nooit Erasmus’ bedoeling geweest; verbeteringen in de kerk achtte hij hoognodig, maar haar eenheid moest tot elke prijs bewaard blijven. ‘De hoofdzaak van onze religie is vrede en eensgezindheid’, schreef hij ergens. Dit

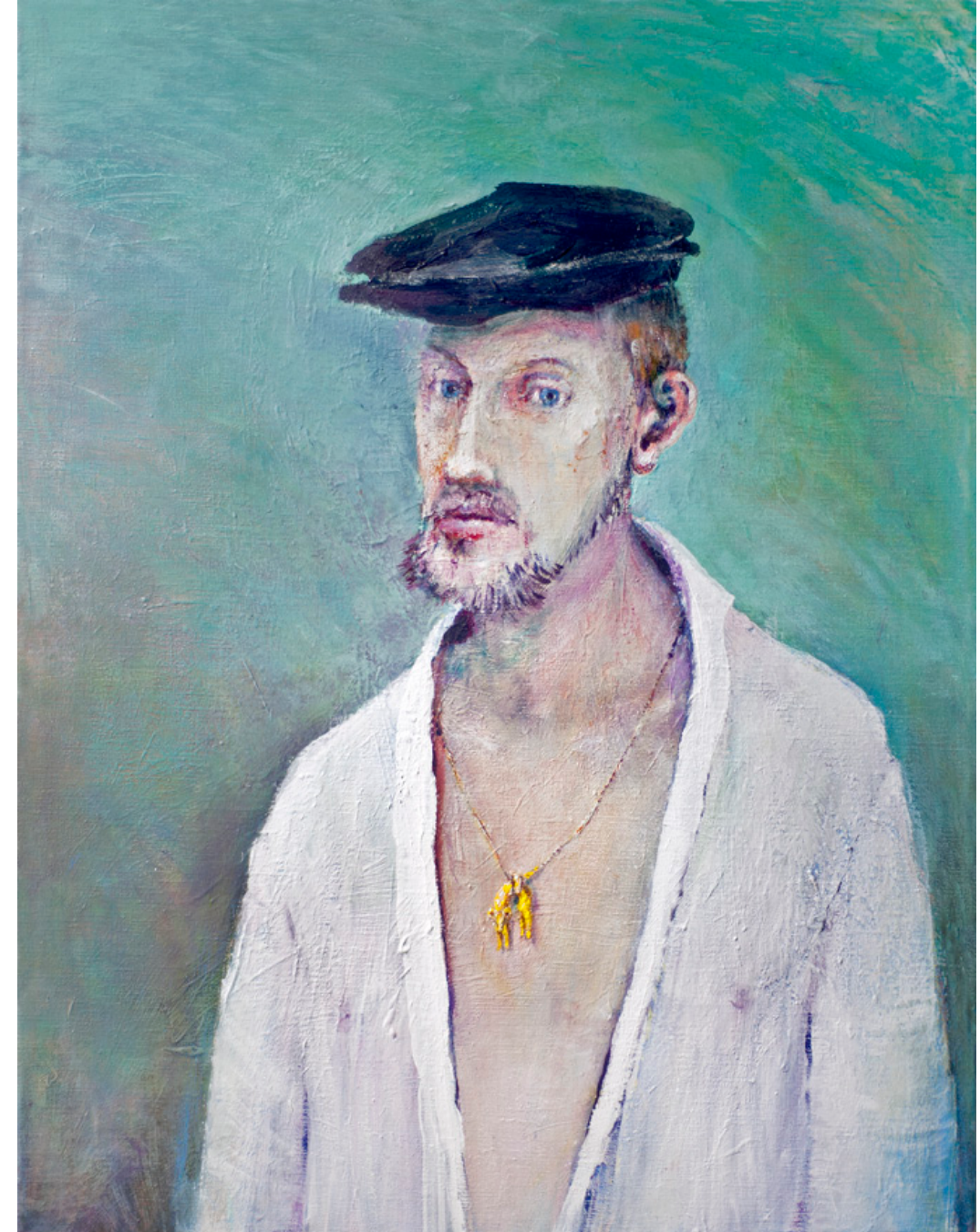

VERZADIGDE PAUS
Bazel 2008
inkt op papier
30 x 30 cm

uitgangspunt verklaart mede waarom hij met de jaren steeds voorzichtiger en genuanceerder werd. Maar zijn *Lof der Zotheid* bleef ondanks alles, en zeker voor die tijd, een vlijmscherp boek, ook toen hij in 1532 de tekst voor het laatst doorkeek met het oog op een nieuwe druk. Hij woonde toen in het katholieke Freiburg, nadat hij in 1529 de stad Bazel had verlaten omdat deze exclusief-protestants was geworden. Het is deze versie die (na correctie van ingeslopen fouten) ten grondslag ligt aan de wetenschappelijke tekstuitgave van Clarence H. Miller (Amsterdam – Oxford, 1979). De uitgave van Miller is een zogenoemde ‘kritische editie’, dat wil zeggen dat de Latijnse tekst gezuiverd is van de fouten die in de loop der eeuwen zijn ingeslopen. Maar dat niet alleen, deze editie laat ook exact zien wat Erasmus tijdens zijn leven in de *Lof* heeft veranderd en toegevoegd, en wanneer hij dit deed. (Hij liet zelden iets weg.) Zelfs de bovengenoemde marginalia zijn vermeld. In het uitvoerige commentaar citeert Miller een groot aantal passages uit het werk van zijn zestiende-eeuwse voorganger Listrius, of misschien ‘Listrius’, want vaak is Erasmus zelf aan het woord, zeker in de gedeelten die zijn toegevoegd nadat Listrius Bazel had verwisseld voor Zwolle. Wie diep in de *Lof* wil doordringen kan Miller niet terzijde laten. Maar het zou pure zotheid zijn iedereen tot Erasmusspecialist te willen bekeren. De ervaring bewijst – wereldwijd en al eeuwen lang – dat er van de *Lof der Zotheid* ook in vertaling genoeg overblijft om ontelbare lezers te kunnen boeien. En dat de *Lof* er een-

voudig om vraagt geïllustreerd te worden wist Holbein al – de eerste in een lange reeks kunstenaars. Niet alleen teksten, ook illustraties blijken om religieuze of morele redenen soms aanstoot te kunnen geven. Dit kan leiden tot vormen van censuur of zelfcensuur. In geïllustreerde edities van de *Lof* werd soms enige zelfcensuur toegepast. Zo had Holbein tweemaal God de Vader afgebeeld, maar toen zijn tekeningetjes in 1676 in de vorm van gravures voor het eerst in druk verschenen, had de graveur God de Vader vervangen door de vier letters van de Hebreeuwse Godsnaam. In de bekende tiendelige Leidse uitgave van Erasmus’ Opera Omnia (1703-1706) zijn voor de *Lof* ook Holbeins illustraties gebruikt, maar nu in gekuiste vorm. Bij Holbein zien we bijvoorbeeld Apelles die een naakte Venus schildert. In de Leidse editie is Venus vervangen door een passend geklede nar. Bij Holbeins monnik die een vrouw streelt is de vrouw simpelweg uit het beeld verwijderd, en een drinker, bij Holbein in vrouwelijk gezelschap, moet zich in de Leidse editie alleen vermaken. Nog in 1909 werden in een Nederlandse vertaling een paar Holbeintekeningen weggelaten omdat ze sommige lezers aanstoot zouden kunnen geven. Een frappant geval is van vrij recente datum. In november 2010 werd een aantal op de *Lof* geïnspireerde tekeningen van Neel Korteweg tentoongesteld in het Erasmus Huis in Jakarta. Omdat de leiding van het Erasmus Huis protesten van moslimfundamentalisten vreesde werd kort voor de opening besloten een aantal tekeningen uit de expositie terug te trekken.

KAREL DE VIJFDE
IN OCHTENDJAS MET
GULDEN VLIES
Amsterdam 2013
acryl op linnen
90 x 70 cm

JONGE THOMAS MORE
Amsterdam 2013
acryl op linnen
40 x 40 cm

KEES FENS

ERASMUS DOOR THOMAS MORE GEZIEN, EEN SPEL

IMAGINAIR GESPREK
TUSSEN ERASMUS EN
THOMAS MORE

KEES FENS (1929 – 2008)
was journalist, essayist en een
van de belangrijkste Neder-
landse literaire critici. Heeft
talloze publicaties op zijn
naam staan. Begin jaren zestig
was hij medeoprichter van
het letterkundige tijdschrift
Merlyn. Van 1982 tot 1995
was hij hoogleraar moderne
Nederlandse letterkunde
te Nijmegen.

Engeland moge hem hebben gevormd, maar hij had een geest die al jaren op ontplooiing wachtte. Hij kwam hier in 1499, wat schuw, in de schaduw van de meester, zoals Horatius zegt, de meester die zijn leerling was; Lord Mountjoy. Die bracht hem in mijn huis. Als de legende de schoonste leugen is, is het waar dat wij elkaar niet kenden, maar onmiddellijk herkenden: ‘U moet More zijn en niemand anders’, ‘U moet Erasmus zijn of de duivel.’ Hij zweeg die eerste avond veel, maar zijn stiltes gaven ongekende wijsheid te vermoeden. Zijn geest was als een gesloten doos met kostbare stenen, zoals Terentius gezegd zou hebben. De volgende weken werden ze zichtbaar: zijn belezenheid, zijn taal, die van zijn moeder Roma, zijn spot als spel, die *lusus naturae*. Het gordijn van de nacht leek van zijn geest te worden getrokken en daar straalde de morgenstond. Zelf heeft hij aan Faustus Andrelinus, die hij achtergelaten had in Parijs waar, naar zijn zeggen, alle hoofden zich fronsten van rimpelige geleerdheid, geschreven: ‘De Erasmus die jij hebt gekend, is nu wel haast een sportman geworden, niet de slechtste ruiter en een vaardig hoveling, hij kan een beleefde buiging maken, gratievol glimlachen, en dat alles ondanks zichzelf.’ De dubbelheid van zijn geest, die Janus hem zou hebben benijd, toont zich hier in haar fraaiste staat. Erasmus is nooit jong geweest; hij was een *puer senex*: hij was tot de wijsheid van de ouderdom gerijpt in enkele

jaren. Naast hem voelde ik mij het kind dat bij Augustinus de zee in een emmer tracht te scheppen: roekeloos en lichtzinnig. Hij had de scherpste geest die ik in Europa heb gekend; alle geest had zich zichtbaar toegespitst in zijn gezicht, dat smalend leek met de smalle mond, maar lieflijk bleek wanneer die mond zich opende. Nog scherper werd zijn geest geslepen door de voortreffelijke John Colet uit Oxford. Die liet hem de verschaaldheid, dorheid en levenloosheid van de theologie der scholastici zien, een theologie die al lang niet meer de meesteres, maar eerder de sloof van het denken was. Die dienstmaagd zou hij onsterfelijk belachelijk maken in zijn *Lof der Zotheid*, dat hij bij een kort bezoek aan ons eiland, in de lente van 1511, in mijn huis heeft geschreven. Vanuit Parijs heeft hij de wonderlijke werking van zijn grote geest in een brief aan mij beschreven. Nederigheid verbiedt mij niet uit de brief te citeren, waarmee ik graag de geprezene, in de woorden van Seneca, zichzelf in zijn eigen woorden beter laat prijzen dan ik zelf vermag:

Toen ik dezer dagen uit Italië naar Engeland afreisde, wilde ik, om de tijd te paard doorgebracht niet te verdoen met geklets waar geen muze aan te pas kwam, wat nadenken over onze gezamenlijke studies en mij vermeiden in de herinnering

van mijn gevolg breng ik van alles en nog wat onder mijn zeggenschap, ik, keizerin over keizers.

...

Wie weet niet dat de vroegste leeftijd van de mens verreweg de gelukkigste is en verreweg de aantrekkelijkste voor iedereen? Want wat hebben baby's dat we ze zo graag, kussen, koesteren en knuffelen, en dat zelfs vijanden zo'n kindje te hulp schieten? De charme van de dwaasheid, die de natuur in haar voorzienigheid expres aan pasgeborenen toevoegt, zodat ze als het ware een zakcentje aan genot hebben om de inspanningen van hun opvoeders te verzoeten en de gunsten van hun verzorgers te winnen. En dan het volgende stadium, de jeugd. Is die niet bij iedereen geliefd? Schenkt niet iedereen die van ganser harte zijn sympathie? Geeft men zich niet alle moeite om haar vooruit te helpen, biedt niet iedereen gediensstig de helpende hand? En waardoor komt die populariteit van de jeugd? Door mij en niemand anders. Dankzij mij heeft zij vrijwel geen verstand en daardoor vrijwel geen verdriet. En ik lieg niet: direct daarna, als ze ouder zijn geworden en door ervaring en scholing een beetje volwassen verstand beginnen te krijgen, verwelkt hun bloeiende schoonheid, verschrompelt hun vrolijkheid, verbleekt hun charme, verslapt hun energie. En hoe verder de mens van mij af raakt, des te minder leven zit er in, totdat '*de moeizame ouderdom*' komt, de ouderdom met gebreken, die zowel anderen als zichzelf tot last is. Maar ook die zou voor iedereen volkomen onverdraaglijk zijn als ik niet alweer medelijden had met zoveel leed en een helpende hand bood. Net als goden in poëzie vaak stervenden te hulp schieten met een of andere metamorfose breng ik op dezelfde manier mensen die bijna in hun kist liggen weer zoveel mogelijk terug in hun kindertijd; daarom gebruiken de mensen met recht het woord *kinds* voor ze. En voor het geval dat iemand wil weten hoe ik ze van gedaante laat verwisselen: daar maak ik geen geheim van. Ik breng ze naar de

EIGENLIEFDE, PHILAUTIA
Bazel 2009
sepia-inkt op papier
30 x 30 cm

bron van onze Lethe (want die ontspringt op de Eilanden der Gelukzaligen; wat in de onderwereld stroomt, is maar een klein zijbeekje) en zodra ze daar langdurige vergetelheid hebben gedronken, kunnen hun problemen langzaam verwateren en worden ze weer jong. Maar dan zijn ze gek en dwaas, wordt er gezegd. Absoluut, maar dat is precies wat weer kind worden inhoudt. Kind zijn is toch niets anders dan gek en dwaas zijn? Dit vinden we toch juist zo leuk aan de jeugd, dat ze totaal geen verstand heeft? Wie verafschuwt niet een kind met de wijsheid van een volwassene als een verfoeilijk misbaksel? Dat wordt bewezen door de vaak gehoorde zegswijze 'ik houd niet van wijsneuzige knaapjes'. En wie zou er tegen kunnen om zaken te doen of contact te hebben met een bejaarde die aan zoveel levenservaring evenveel energie en oordeelsvermogen zou paren?

...

U merkt toch dat al die rechtlijnige mensen die de filosofie of serieuze, verheven zaken toegewijd zijn, vaak nog voor ze volledig volwassen waren al bejaard zijn, en dat komt doordat hun problemen en het telkens heftig werken der hersens zachtjes de kracht van de geest verslappen en de levenssappen aftappen. Mijn eigen Zotten daarentegen 'zijn gezellige dikkerds en zitten goed in hun vel', het zijn echte varkentjes uit Acarnanië zoals dat heet, die zeker nooit aan enig ouderdomsgebrek zullen lijden, zolang ze niet besmet worden door contact met Wijzen, zoals soms gebeurt; kennelijk mag 'het leven van de mens niet puur gelukkig zijn'. Een ander zwaarwegend argument is de bekende uitdrukking die zegt dat de Dwaasheid het enige is dat de normaal zo vluchtige jeugd vasthoudt en de kwalijke ouderdom op grote afstand houdt. Dus de volksmond heeft het bij het rechte eind als er zo vaak over de Brabanders gezegd wordt dat bij andere mensen het verstand met de jaren komt, maar dat zij naarmate ze dichterbij de ouderdom komen dwaazer en dwazer worden. En tegelijk is er geen ander volk

SELECTIE UIT VERTALING
VAN LOF DER ZOTHEID

VLEIERIJ, KOLAKIA
Bazel 2009
sepia-inkt op papier
30 x 30 cm

VERGETELHEID, LETHE
Bazel 2009
sepia-inkt op papier
30 x 30 cm

LAKSHEID, MISOPONIA
Bazel 2009
sepia-inkt op papier
30 x 30 cm

ERASMUS ALS JONGEN
Amsterdam 2012
acryl op linnen
40 x 30 cm

NEEL KORTEWEG
—
TEKENINGEN, EEN SELECTIE

ERASMUS
Bazel 2010
inkt op papier
20 x 20 cm

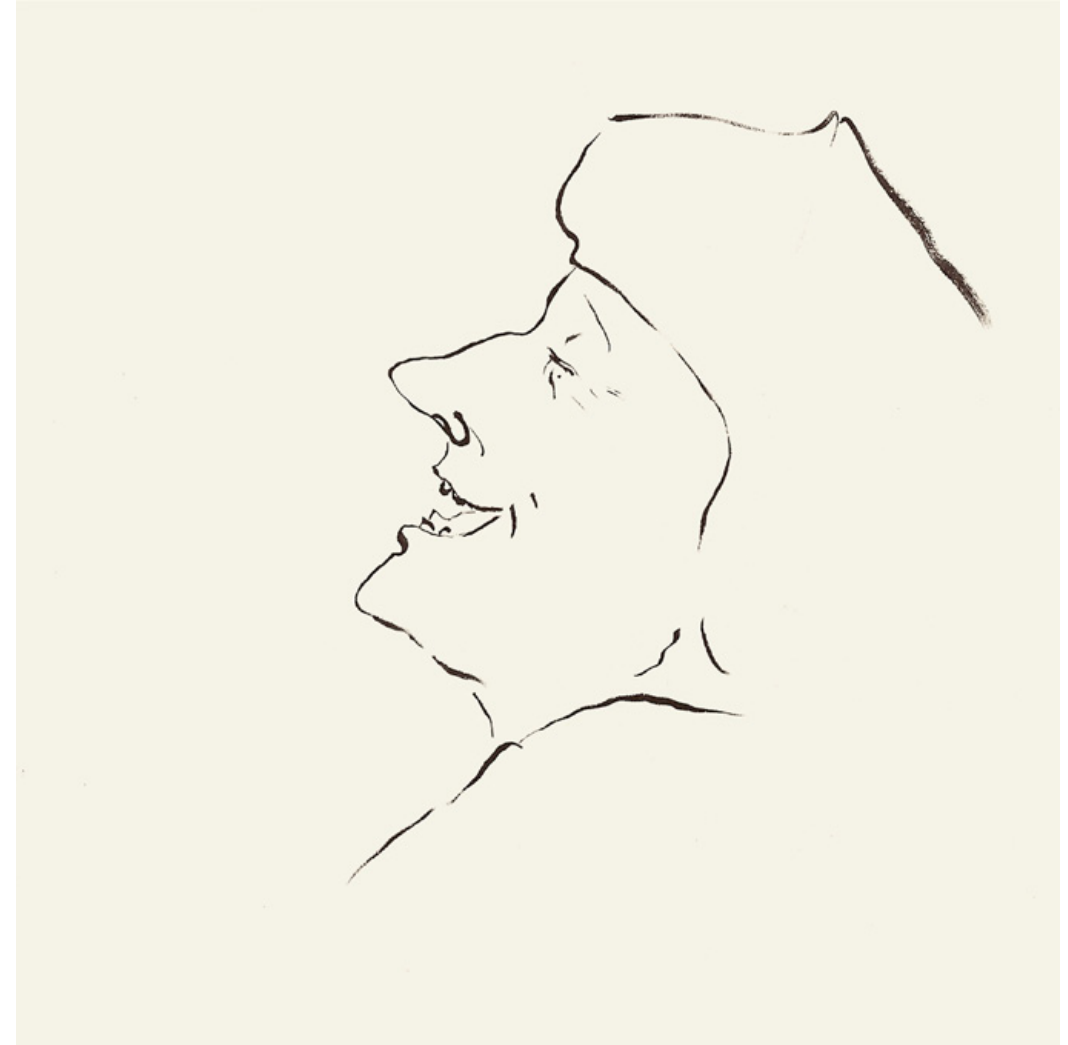

EIGENLIEFDE 1
Amsterdam 2013
inkt op papier
30 x 30 cm

tegenoverliggende pagina:
EIGENLIEFDE 2
Amsterdam 2013
inkt op papier
30 x 30 cm

ERASMUS LACHT
Zonnemaire 2013
inkt op papier
30 x 30 cm

GEDICHTEN

—

DICHTER BIJ ERASMUS EN NEEL KORTEWEG

LEO VROMAN

Zot?

Men bad lang geleden
de lucht in naar God.
Daarheen fladderen heden
nog de meeste gebeden.
Blijven wij zot?

Ik heb grote eerbied
voor bidders die geloven
in een Heere hierboven
maar daar is hij toch niet?

Een gebed gaat als vraag
van 1 plek in ons brein
naar een andere plek

die in antwoord zo graag
onze god wil zijn.
Zot? Gek?

JANA BERANOVÁ

Koperdieven*

je slaat een bladzijde om
letters verpakt in verlichte woorden
het waren verre, eindeloze reizen
op bezwete paarden de billen vol zweren

je slaat een bladzijde om
gegeselde lijven zijn niet te benijden
maar je gedachten zijn flinke bomen
je moet kunnen gaan en toch blijven

je slaat een bladzijde om
niks
alleen de mens die de mens een wolf is

en omdat je getuige bent, een vat vol feiten
trek je macht, na-ijver en eigenliefde
de kleren van het lijf, de valse wimpers
pluk je het kaf uit het koren

je slaat een bladzijde om

een dief in de nacht trekt je omver
het boek scheurt, de zottin schatert:

*Ik zou je opnieuw willen scheppen
maar alle koper is gestolen*

* Op 22 november 1996 is het beeld van Erasmus voor de Laurenskerk in Rotterdam ‘gevallen’.

JAN KUIJPER

Colloquium

De hersenen liggen ver van de maag,
zodat ze zelf hun voedsel maar verteren.
Geen zoutzuur zal ze helpen bij het leren
van wat er in de gaten loopt vandaag.
Vergeet het maar! Veel kennis is een plaag
die ons belet om ons te concentreren
op de ene slok die na vaak distilleren
alles in zich verenigt. 't Is de vraag

of wij die slok wei lekker zullen vinden –
al zullen wij waarschijnlijk doen alsof
als die ons veel gekost heeft: 't is niet duur
een bordpapieren glimlach voor te binden.
Dan draait de maag zich om – ik overtrof
mezelf, maar wat ik terugkrijg is het zuur.

TOM VAN DEEL

Over de tong

Lach maar, lach dan om de wijsheid
van de dwaas, de vrede met het kwaad,
de zoete smaak van honger naar de geur
van het bederf, lach maar om de tong
die als een weke wimpel vlagt.

Hier
is het mensdom tot het naadje uit-
gekleed, de bil is bloot, wie toch wil
nuanceren ligt krimpens in de goot.

NEEL KORTEWEG is kunstenaar. Verrassend veelzijdig. Grote liefdes: portretten en tekeningen. Op een dag vraagt haar vader of ze een portret van Erasmus voor hem wil schilderen. Dat doet ze. Doch niet zomaar. Ze bereidt zich goed voor, probeert in de huid van Erasmus te kruipen. Het portret komt er. En Erasmus laat haar niet meer los. Er ontstaat een innige band tussen die twee: Desiderius en Neel. Hij bezielt haar, zij tekent. Op háár manier. Resoluut, tegendraads, vrij, niet onderdanig. Geen vlakke illustraties, maar werk met karakter, met zeggingskracht.

Daar blijft het niet bij. De cirkel cirkelt voort. Neels tekeningen inspireren. Op hun beurt. Schrijvers en dichters. Die verwoorden, elk op eigen wijze. In dialoog met Neel.

Erasmus van Amsterdam. Hoezo? Hij komt toch uit Rotterdam? Erasmus blijkt een wereldburger. Een gelovige humanist, die groot belang hecht aan vrijheid van mening, tolerantie, eigenzinnigheid, een levendig cultureel klimaat, vriendschap en menselijkheid. Dat alles proeft hij in het Amsterdam van nu. Bij Neel. Hij trekt als het ware bij haar in. Hoofd, hart, atelier. Vandaar.

Er zijn heel wat boeken over Erasmus verschenen, in de loop der eeuwen. Maar nog nooit een boek als dit!

Veel kunstenaars hebben in de loop der eeuwen hun visie gegeven op Erasmus. Vaak distilleerden ze er één beeld uit, beperkten ze zich tot één interpretatie. Neel Korteweg ziet Erasmus als een verschijningsvorm die zich voortdurend opsplijt, steeds weer in een nieuw lichaam, in alle windstreken van de wereld. In zomaar een gezelschap, om zomaar een hoek kan elk moment een Erasmus opduiken. Ook een manier om te bewijzen hoe besmettelijk Erasmus kan zijn. Zou moeten zijn.

Gerrit Komrij

SCHRIJVERS

PAULINE DE BOK
HARM-JAN VAN DAM
TOM VAN DEEL
DESIDERIUS ERASMUS
KEES FENS
GERRIT KOMRIJ
PAUL MERTZ
BARBER VAN DE POL
HANS TRAPMAN

DICHTERS

ANNE VAN AMSTEL
ROBERT ANKER
JANA BERANOVÁ
CATHARINA BLAAUWENDRAAD
ANNEKE BRASSINGA
ANNE BUDGEN
BART CHABOT
TOM VAN DEEL
DESIDERIUS ERASMUS
HÉLÈNE GELÈNS
ROZALIE HIRS
HESTER KNIBBE
GERRIT KOMRIJ
ANTON KORTEWEG
JAN KUIJPER
THOMAS MÖHLMANN
ILSE STARKENBURG
HANS TRAPMAN
LEO VROMAN
HENK VAN DER WAAL
AD ZUIDERENT

→ **TAB**
timmer art books

ISBN 978-94-91182-21-1

9 789491 182211 >